

Juiste blik op de kern/toekomst van het accountantsberoep?

J. Los

LEZERS REAGEREN

Als AA-Accountant wil ik graag reageren op de inhoud van de column in het *MAB* van januari/februari: 'NOVRA: lippendienst aan kwaliteit' van Hans Blokdijk. Blokdijk vindt dat er lippendienst aan de kwaliteit van de registeraccountant wordt bewezen als het fusievoorstel van de besturen van het Koninklijk NIVRA en de NOvAA wordt aangenomen door het NIVRA.

Hij beweert allereerst dat AA's niet allen dezelfde bevoegdheid hebben als RA's. Het uitgangspunt van de huidige Wet AA, is de volledig certificeringsbevoegde AA. Diens bevoegdheid is gelijk aan die van de RA. AA's met een zogenaamd oud AA-diploma hebben een aanvullend examen op het gebied van controleleer kunnen afleggen om de volledige certificeringsbevoegdheid te verwerven. Dit aanvullende examen is inmiddels door de meeste AA's 'oude stijl' met succes afgerond. De AA's 'oude stijl' die het aanvullende examen niet hebben gedaan of niet succesvol hebben afgerond zijn niet certificeringsbevoegd en zullen op grond van het bestuursvoorstel niet de titel registeraccountant verwerven.

Voor Blokdijk is de kern van het accountantsberoep de verplichte wettelijke controle. Maar hoeveel ondernemingen in Nederland zijn er verplicht om die verplichte wettelijke controle uit te laten voeren? Dat zijn ca. 9.000 van de in totaal 500.000 ondernemingen (exclusief verenigingen en stichtingen). Die overige 98 % en het maatschappelijk verkeer hebben ook belang bij

betrouwbare financiële informatie. Veel bedrijven laten dan ook op vrijwillige basis hun jaarrekeningen controleren. Daarnaast worden er ook beoordelings- en samenstellingsverklaringen afgegeven door accountants.

Betrouwbare informatie is van belang voor eigenaren en aandeelhouders, maar ook voor investeerders, personeel en vakbonden, kredietverschaffers, leveranciers, subsidieverstrekkers, de belastingdienst en dergelijke. Het is dus zeer goed te verdedigen dat de kern van het beroep is het (helpen) verschaffen van betrouwbare financiële informatie, waaronder het controleren, beoordelen en samenstellen van jaarrekeningen.

Indien de verplichte wettelijke controle als de kern van het accountantsberoep moet worden beschouwd, dan is het merkwaardig dat voor de verplichte wettelijke controle van ca. 9.000 ondernemingen ca. 17.000 beroepsbeoefenaren nodig zijn, te weten 12.000 RA's en 5.000 AA's. Een van de belangrijkste manco's van het rapport MDW-accountancy ligt in dezelfde lijn.

In het voorstel van de besturen van NIVRA en NOvAA is gekozen voor een persoonlijke licentie voor de accountant en een licentie voor het accountantskantoor om verplichte wettelijke controles te mogen uitvoeren. Er worden in het voorstel dus overigens extra waarborgen geschaapt voor het verrichten van de verplichte wettelijke controles.

Blokdijk noemt in zijn column de vermogensbeheerders van de NOvAA als een groep die geen ervaring zou hebben met het controleren van jaarrekeningen. In dit verband merk ik op dat de

J. Los AA/Fb is oud-voorzitter van de NOvAA en openbaar accountant te Amersfoort.

NOvAA een Instituut van AA-Vermogensadviseurs heeft. Leden van de NOvAA kunnen lid worden van dit Instituut als zij met goed gevolg een aanvullende opleiding van negen maanden hebben doorlopen. De AA-Vermogensadviseur adviseert de klant, naast zijn gewone beroepsuitoefening, over de diverse mogelijkheden die hij heeft om zijn vermogen te beleggen, zonder dat hij de klant een specifiek beleggingsproduct aanbeveelt. Het is niet juist te suggereren dat AA-Vermogensadviseurs per definitie geen jaarrekeningen hebben gecontroleerd. De AA's die tot nu toe lid zijn geworden van het Instituut van AA-Vermogensadviseurs zijn doorgaans werkzaam als openbaar accountant, hebben wel degelijk controles uitgevoerd, en zien het optreden als vermogensadviseur als uitbreiding van hun advieswerkzaamheden.

In de column wordt het vermogen van een zelfstandige accountant ontkend om te beoordelen welke klanten hij wel of niet kan bedienen, welke opdrachten hij wel of niet kan aanvaarden. Als de accountant denkt dat hij wegens gebrek aan controle-ervaring of gebrek aan kennis van de specifieke problematiek van/bij de klant niet voldoende competent is, zal hij deze klant doorverwijzen of hiervoor de assistentie van een collega inroepen.

De docenten aan de HEAO's zouden te weinig praktijkervaring hebben met het uitvoeren van wettelijke controles. Gemiddeld hebben de docenten aan de HEAO's echter evenveel controle-ervaring als de docenten aan de universiteit. Daarnaast hebben de HEAO's beroepenveldcommissies, die voorzover nodig, de praktijkinbreng in de opleiding leveren. Blokdijk meent dat de studiebelasting van de RA's twee keer zo zwaar is. De RA-opleiding is vier jaar doctoraal en twee jaar parttime postdoctoraal. De HEAO-AA opleiding is officieel vier jaar, maar is in de praktijk meestal zes jaar vanwege de toevoeging van de controlevakken aan het studiepakket.

Degenen die in een ander EEG-land dan Nederland de opleiding tot wettelijk controleur hebben gevolgd hoeven het accountantsgedeelte van de opleiding (dus ook het controledeel van de opleiding) niet opnieuw te doen, maar moeten nog wel een aanvullend examen in de Nederlandse regelgeving afleggen om zich in Nederland te

kunnen laten inschrijven als accountant. Hiertegen zou ook bezwaar zijn aan te tekenen als uitsluitend de controle-opleiding van de registeraccountant aan de gestelde normen zou voldoen.

Overigens hoeft de kwaliteit van de theoretische kennis van accountants niet omlaag te gaan als er kort voor 10 september 1999 voor AA- en RA- studenten extra examenmogelijkheden voor het toetsen van de theoretische kennis worden geschapen. De inhoud van het examen is daarvoor bepalend en niet de grote toestroom of het aantal examenmogelijkheden.

Blokdijk wil graag dat het accountantsregister wordt gesaneerd en dat daarin alleen degenen die regelmatig verplichte wettelijke controles uitvoeren worden opgenomen. Of een dergelijke sanering noodzakelijk is hangt af van de visie op het accountantsberoep. Ook hier doet zich de vraag voor: is de kern van het beroep betrouwbare informatieverschaffing (business assurance) of uitsluitend de verplichte wettelijke controle?

De titel registeraccountant voor accountants met verschillende specialisaties garandeert het maatschappelijke verkeer dat zij te maken hebben met een onafhankelijke, onpartijdige adviseur met een bepaalde basisopleiding, die zich heeft te houden aan bepaalde gedrags- en beroepsregels. Het voeren van meerdere titels zoals Blokdijk bepleit zou eerder onnodig verwarring scheppen bij het maatschappelijke verkeer.

Blokdijk verwijst in zijn pleidooi voor het gebruik van verschillende titels naar de functietitel notaris. Maar ook niet iedere notaris verricht dezelfde soort werkzaamheden op hetzelfde niveau/met dezelfde ingewikkeldheid. Dit verschilt vaak per notariskantoor. Hetzelfde geldt voor advocaten, die zich meestal op verschillende rechtsgebieden specialiseren, maar toch allen de titel advocaat gebruiken. De klant kan best zelf bepalen welke advocaat voor welke vorm van dienstverlening in de arm genomen moet worden. De klant wil bij voorkeur een accountant die specialist is op zijn vakgebied en kan daar zelf om vragen. Hij zal zowel bij een groot als bij een klein kantoor worden verwezen naar de man of vrouw die de gevraagde werkzaamheden het beste kan verrichten.

Bij de inrichting van een nieuwe beroepsorganisatie zou de ZBO-vorm ideaal zijn. Maar deze organisatievorm mist democratische controle en legitimatie van het handelen. Dit in tegenstelling tot de huidige openbare lichamen NIVRA en NOVAA waar het hoogste orgaan de ledenvergadering is. Een ZBO levert slechts van bovenaf opgelegd overheidsgezag op. De motivering ontbreekt waarom het maatschappelijk belang beter is gediend met een ZBO, een bestuursvorm waar vanwege het ontbreken van iedere democratische controle juist kritiek op is ontstaan.

De beroepsorganisaties hebben onder meer tot taak de bevordering van een goede beroepsuitoefening door AA's en RA's en het verzorgen of doen verzorgen van een opleiding tot het theoretisch gedeelte van het examen. Voor een goede

beroepsuitoefening is het noodzakelijk dat de toetreding tot het beroep plaatsvindt op een bepaald niveau. Gezien de wettelijke taak van de beroepsorganisatie zou het in de lijn der verwachtingen liggen dat de beroepsorganisatie de exameneisen vaststelt in plaats van het Examenbureau. Dit bevordert de flexibiliteit van de exameneisen. De wetgeving wordt hierdoor ook overzichtelijker en eenvoudiger.

Mijn eindconclusie kan helaas niet anders zijn dan dat de inhoud van de column van Blokdijk teleurstelt. Deze gaat voorbij aan het echte vraagstuk, de toekomstige ordening van het beroep op het vereiste kwaliteitsniveau voor alle marktsegmenten. En ... geen enkel doel wordt in één keer bereikt.

Naschrift van Prof. J.H. Blokdijk

In de titel van zijn reactie vraagt Jan Los zich af of ik wel een juiste blik op de kern/toekomst van het accountantsberoep heb. Dat zijn overigens twee verschillende vragen. Laat ik mij dus voorshands bij de kern houden.

Inderdaad is naar mijn mening de kern van het accountantsberoep: de wettelijke controle. Dat betekent dat eenieder die daartoe bevoegd is, het ook moet kunnen, dus daarvoor zowel opleiding als ervaring moet hebben. Ook al laten vele van de bijna half miljoen kleine ondernemingen alsmede vele stichtingen en verenigingen hun jaarrekeningen onverplicht óók controleren, dan kan dat nog niet betekenen dat deze controles op een lager niveau kunnen worden uitgevoerd dan de wettelijke controles, te meer daar steeds exact dezelfde accountantsverklaringen worden gegeven. Hetzelfde geldt voor controles ten behoeve van de door Los opgesomde andere 'stakeholders' dan eigenaren en aandeelhouders.

Nu heeft Los groot gelijk dat 17.000 beroepsbeoefenaren veel te veel is voor 9.000 wettelijke controles, zelfs als daar een onbekend aantal onverplichte controles wordt bijgeteld. Die 17.000 zijn dan ook geen 'beroepsbeoefenaren' in de kennelijk door Los bedoelde zin: vele RA's (en AA's?) oefenen een ander beroep uit, zoals

dat van controller, en velen die wel eens controles uitvoeren, komen zelden of nooit in aanraking met wettelijke controles. Maar zij mogen zich volgens het fusievoorstel wel allemaal 'register-accountant' noemen, met een bevoegdheid die zij niet (meer) op niveau kunnen uitoefenen. Dat betekent: een vals etiket, en dus misleiding van het maatschappelijk verkeer.

Het bedienen van die 'overige 98 % van het maatschappelijk verkeer' lijkt mij een prachtig vak, waar heel veel werk(gelegenheid) ligt. De accountantscontrole zal vaak een stuk gemakkelijker zijn dan een wettelijke controle, omdat de bedrijfsvoering van niet-controleplichtige entiteiten meestal veel overzichtelijker is. Dat betekent dat degenen die in dit grote veld werkzaam zijn, met een minder hoge opleiding kunnen volstaan; zij moeten bovendien andere zaken (beter) beheersen, met name in de adviessfeer. Als men zou geloven in het 'academisch' niveau van de voorgestelde opleiding – hetgeen ik naïef acht – dan nog is het een maatschappelijke verspilling zoveel beroepsbeoefenaren op te leiden tot dit voor velen onnodig hoge niveau.

Het is maatschappelijk veel helderder dit prachtige vak herkenbaar te houden. Doop de 'accountant-administratieconsulent' om tot 'accountant-adviseur', en gooi de miljoenen van de reclamecampagne niet nodeloos weg!

In mijn column ontken ik *niet* het vermogen van de accountant om te beoordelen welke opdrachten hij kan aanvaarden; ik bevestig dit vermogen óók niet, want ik zie soms vreemde gedragingen. Dit vermogen is stellig niet zonder betekenis, maar maatschappelijk is het niet de eerste zorg. Het maatschappelijk verkeer moet op de titel kunnen afgaan om zekerheid te hebben dat een controle op niveau wordt uitgevoerd, en nogmaals: dat niveau kan niet lager liggen dan dat van wettelijke controles.

Daarom bepleit ik een functietitel, zoals die van 'notaris'. Dat de dragers van die titel evenals notarissen nog vele andere typen werkzaamheden dan wettelijke controles kunnen uitvoeren, en dat dit niet voor alle titeldragers hetzelfde zal zijn, is irrelevant. Notarissen moeten *in elk geval* de werkzaamheden kunnen uitvoeren waarvoor zij als notaris zijn aangesteld; hetzelfde zou voor wettelijke controleurs gelden. Overigens bepleit ik niet de titel van 'wettelijk controleur'; de afkorting zou vervelende sanitaire grapjes opleveren. Maar voor een goed idee zou naar het buitenland gekeken kunnen worden.

Ten aanzien van het onderwijs reproduceert Los de officiële mythen. Zijn bewering dat de docenten aan de HEAO's gemiddeld evenveel controle-ervaring hebben als de docenten aan de universiteit, onderbouwt hij niet, vermoedelijk bij gebrek aan cijfers. Ik heb die ook niet, dus moet ik het van informanten hebben. Die menen dat het

percentage fulltime docenten, dus zonder (actuele) controle-ervaring, bij de HEAO's ergens bij 70 moet liggen, terwijl het bij de universiteiten vrijwel nihil is.

Met betrekking tot de studielast maakt Los bovendien een valse vergelijking: hij vergelijkt de *nominale* studieduur van RA-studenten met de *feitelijke* studieduur van AA-studenten. Zonder zo snel over cijfers te kunnen beschikken, kan ik mededelen dat een studieduur van 4 jaar na het doctoraal voor een RA-student geen uitzondering is; het gemiddelde kon hier wel eens dicht bij liggen. Dat betekent dus een dubbele *feitelijke* studielast; ook is een wetenschappelijke opleiding nog altijd zwaarder dan een hogere beroepsopleiding.

Aan het einde van zijn betoog bestrijdt Los de wenselijkheid van een ZBO, waarop kritiek zou zijn. Er bestaat juist veel kritiek op de door Los impliciet voorgestane *zelfregulering*: zie de ontwikkelingen in het effectenwezen. De controle op dergelijke lichamen is nu juist *niet* democratisch; een ZBO krijgt veel meer aandacht van overheid en parlement.

Los maakt dezelfde fout als de beroepsorganisaties: zij kijken alleen naar zichzelf, de accountants. Voor een juiste blik op de toekomst van het accountantsberoep moeten die oogkleppen af: het gaat in de allereerste plaats om onze *maatschappelijke* rol!